

Musíme mít na Šumavě suché lesy?

Národní park Šumava (NPŠ) byl zřízen s cílem zachovat a zlepšit životní prostředí (nařízení vlády č. 163/1991 Sb.), stejný smysl národních parků uvádí i zákon o ochraně přírody a krajiny (114/1992 Sb.). Národní park má plnit rozmanité funkce, tedy i sloužit lidem jako místo odpočinku, rekreace a sportu v přírodě. Současný stav lesů tomu však v mnohých lokalitách neodpovídá a vytváří z turistických stezek nebezpečná místa, kde může dojít k vážným nebo dokonce smrtelným úrazům. Správa národního parku problém řeší tím, že stezky uzavírá, případně vydává odumřelé lesy za záměr ochrany přírody a vytváří "zážitkové trasy". Tvrdí, že příliv turistů do NP Šumava se dokonce díky suchým lesům zvýší. Málokomu se pohled na suché lesy líbí. Lidé jsou přesvědčováni, že si příroda pomůže sama a brzy se dočkáme „nového pralesa“, zamlčují se však fakta – například, že přirozená obnova není a nebude na mnohých plochách úspěšná a vize o novém pralesu zůstane utopií, že při současné strategii bude suchých lesů přibývat, stejně tak jako uzavřených a nebezpečných turistických stezek, a že hodnoty, kvůli nimž byl na počátku 90. let NP Šumava vyhlášen, budou nenávratně zničeny.

Následující věty jsou tvrzení zastánců bezzásahovosti, často opakovaná v českých médiích především publicistou Vladimírem Justem, Jaromírem Bláhou z Hnutí Duha a představiteli Správy Národního parku Šumava a bezmyšlenkovitě přejímaná mnohými novináři. Nabízíme Vám k nim komentáře, které jsou pohledem na věc z druhé strany.

Česká veřejnost – a nikoliv jen hrstka samozvaných „odborníků“ – musí rozhodnout, zda chce mít na čím dál tím větších plochách NP Šumava suché lesy (rozšiřovat bezzásahové plochy), nebo zda chce Šumavu zachovat zelenou.

Ochranáři: „Kůrovec je přirozenou součástí přírody a příroda si s kůrovcem poradí. Tisíce hektarů holin jsou důsledkem likvidace kůrovce“.

Náš komentář: Kůrovce je nazývána skupina drobného podkorního hmyzu, který napadá živé stromy a vytváří pod kůrou napadeného stromu, v lýku, chodbičky; obvykle se jím míní lýkožrout smrkový. Napadený zdravý strom se brání tím, že chodbičky zalévá pryskyřicí; u oslabeného stromu či při dostatečné koncentraci invazních brouků dojde k uhynutí stromu.

Kůrovec je skutečně součástí přírody a v určitém minimálním stavu je v každém smrkovém lese přítomen. Je to jako s člověkem, který se neustále pohybuje v prostředí plném bakterií a virů, a přesto zůstává zdravý. Les, v případě člověka tělo, se dokáže za určitých podmínek těmto „škodlivým“ činitelům ubránit a zachovat si zdraví a život; v případě lesa to znamená, že nebudou odumírat stromy a následně lesní porosty vlivem činnosti kůrovce.

Problémy ovšem nastávají, pokud množství kůrovce překročí určitou mez, za níž už strom není schopen se kůrovci účinně ubránit. Čím více stromů je napadeno a odumírá, tím víc se kůrovec rozmnožuje a napadá další stromy. Roztáčí se spirála, na jejímž konci, pokud nejsou

nasazena ochranná opatření, zpravidla podlehne napadení většina členů společnosti; a to platí jak pro společnost lidskou, tak pro společnost stromů – les. Nastává kůrovcová kalamita v lese, epidemie až pandemie u lidí. Kritická mez, za níž se již napadený jedinec nedokáže bránit, záleží zejména na síle napadení (množství kůrovců) a na zdravotním stavu jedince.

Chceme-li zachovat les živý, musíme postup kůrovce zastavit. Znamená to odstranění napadených stromů, aby se zastavilo další šíření kůrovce. Mnohem lepší je ovšem prevence; tj. včasné potlačování kůrovce kladením lapáků (čerstvě poražených kmenů jako návnad na kůrovce) a odstraňováním kůrovce napadených stromů – těch, které jeví zřetelné známky poškození kůrovce a slouží již v podstatě jako líheň dalších kůrovců. Čím dříve se s ochrannými opatřeními začne, tím menší jsou následky, a naopak: kde by včasné opatření znamenalo odstranit jen několik stromů, tam při zanedbání ochrany odumírají celé porosty. Je to stejné jako u člověka: pokud včas nasadím léčbu proti nachlazení, pak někdy stačí třeba jen trochu teplého čaje a medu; pokud ochranu zanedbám, pak ani antibiotika nemusí stačit.

Že by tak mohlo dojít k existenčnímu ohrožení kůrovce se nikdo obávat nemusí; kůrovec se lesnickými postupy do červené knihy ohrožených druhů určitě nedostane.

Jestliže lesníci požadují likvidaci kůrovcem napadených stromů, mají na mysli včasné zásahy u jednotlivců, nikoliv vytváření holin, jak se jim často podouvá. A už vůbec nemají v úmyslu odstraňovat uschlé stromy, i když si to někteří jejich odpůrci myslí. Ke kácení mrtvých porostů není žádný důvod, kromě uschlých kmenů podél stezek, které ohrožují bezpečnost turistů. Torzo mrtvého stromu již nemá pro šíření kůrovce žádný význam.

Ochranáři: „Bezzásahový režim je nutný pro náhradu nepůvodních, nevhodných porostů novým, přírodním lesem (tzv. „novým pralesem“).“

Náš komentář: Příroda samozřejmě dokáže napravit vše. Zejména pokud přírodou rozumíme všechny přírodní děje probíhající kolem nás v časových horizontech přírody, kde jsou časovou jednotkou stovky, tisíce a milióny let.

Bezzásahový režim v lese znamená, že se vývoj lesa nechá sobě napospas. Představy, že budou v nejvyšší možné míře omezeny nebo nejraději úplně vyloučeny veškeré lidské zásahy v lese, vycházejí z neznalosti věci, neboť lidské působení na les úplně vyloučit nelze. V praxi to znamená, že úplně vyloučeny budou jen pozitivní, nápravné zásahy, které mohou snižovat negativní dopady ostatního lidského působení. Výsledkem může být, že na místě rozpadlých lesních porostů nevyroste za sto let nový les, lepší a krásnější, ale vznikne tam nelesní biotop, např. plochy porostlé vysokou houževnatou trávou – třtinou, nejrůznějšími křovinami nebo kapradím; nebo po rozpadu porostu dojde k erozi půdy, vzniknou kamenité plochy bez vegetace. Nikdo nedokáže předpovědět, co se na jakém místě stane.

Výsledky ze sousedního bavorského národního parku, kde kůrovec v bezzásahových zónách již zničil všechny smrkové porosty, však jasně ukazují, že přirozená obnova lesa není tak úspěšná, jak zastánci bezzásahovosti říkají. Na polovině ploch suchého lesa tady nevyrostl koberec zelených smřčků, ale tráva a kapradí, kde se nový stromek najde jen ojediněle. Ze suchých stromů už žádná semínka nepadnou. Omezené množství semínek, které může teoreticky přivát vítr ze vzdálenosti několika set metrů až několika kilometrů, není pro vznik nového lesa podstatné. V husté trávě a kapradí jsou špatné podmínky pro vzklíčení semínek a další vývoj semenáčků.

Pokud je cílem bezzásahového režimu v lese uspokojení zvědavosti, co se stane, když se les nechá sobě napospas, pak to je cesta vhodná; otázkou zůstává, nakolik je legitimní. Pokud je cílem vytvořit přírodní les a tzv. nastartovat přírodní procesy, pak existují způsoby méně nebezpečné a mnohem spolehlivější. V lesnictví jsou známy postupy, které umožňují vyhnout se obvyklé cestě přírody, tj. nejprve zničit a pak postupně opět vytvořit, a které dokáží převést

jeden typ lesa v jiný bez mezifáze rozpadu lesa. S přirozenou obnovou lesa pracovali lesníci vždy. Tam, kde nebyla úspěšná, stromy vysazovali. Jakou skladbu lesa měli vytvořit, o tom rozhodoval majitel a samozřejmě podmínky, ve kterých se les nalézal. U národního parku by o jeho podobě měla rozhodovat celá společnost jako o svém společném přírodním bohatství, nikoliv jen pár experimentátorů.

Ochranáři: „Pokud bude v NPŠ zrušen bezzásahový režim, nesplní NPŠ mezinárodní kritéria národního parku dle Světového svazu ochrany přírody (IUCN).“

Náš komentář: Systém IUCN pro klasifikaci chráněných území rozlišuje šest (I – VI) kategorií. Všech šest kategorií je stejně důležitých, pro ochranu a trvale udržitelný rozvoj jsou potřebné všechny. NP Šumava je zařazen do II. kategorie podle těchto zásad. Do kategorie I. jsou zařazovány oblasti divoké nedotčené přírody. Do kategorie II. pak oblasti v přírodním nebo téměř přírodním stavu (tedy oblasti lidskou činností málo nebo prakticky nezměněné).

Zásady IUCN požadují, aby alespoň 70 %, lépe však 3/4 plochy chráněného území odpovídalo podmínkám přiřazené kategorie. V případě NPŠ to znamená, že by nejméně 48 tis. ha z celkové výměry NPŠ (více než 69 tis. ha) mělo tvořit území lidskou činností málo či prakticky nepoznamenané. Kdo zná historii osidlování Šumavy, historii šumavských skláren, rozvoje dřevařského průmyslu, budování obchodních stezek a plavebních kanálů, klučení lesů ve prospěch pastvy dobytka, ale i lesních kalamin, musí vědět, že téměř 50 tis. ha téměř nedotčené přírody se na Šumavě nenajde. Zařazení NPŠ do II. kategorie chráněných území dle IUCN bylo v rozporu s jeho zásadami a prokazatelně neodpovídá skutečnému stavu dochovaného přírodního prostředí.

Nezbytnost aplikovat bezzásahový režim do I. zón NP Šumava ze zásad IUCN nevyplývá. Naopak, úkolem managementu pro tuto kategorii je i dle těchto zásad uchovat či zlepšit stav přírodního prostředí stejně tak, jak to ukládají platné právní předpisy ČR.

Ochranáři: „Lesníkům jde jenom o dřevo, v pozadí jejich cílů jsou zájmy dřevařské lobby.“

Náš komentář: Tvzení zastánců bezzásahovosti, že odpor lesnické veřejnosti proti jejich názorům je pouhým projevem nespokojenosti se ztrátou přístupu k neomezené těžbě dřeva, nesvědčí o příliš hlubokém promyšlení tohoto problému.

Lesníkům šlo vždy o les, samozřejmě o les jako celek. Vedle dřeva přece les poskytuje mnohé další užitky a je nutno říci, že v mnohém možná i

významnější, než je dřevo: kryt půdy a ochranu před erozí, vodohospodářské funkce, rekreační funkce, produkci lesních plodů, životní prostředí pro další organismy – výčet by byl rozsáhlý. Pokud se člověk rozhodne, pak les pro těžbu dřeva využívat nemusí, může se spokojit „jen“ s ostatními účinky lesa.

Lesníci protestují proti postupům ekologů proto, že tyto postupy ohrožují samu podstatu lesa. Až dojde ke zničení lesa, pak to, že nebude dřevo, nebude nejhorším důsledkem; přijdeme totiž o všechny přínosy lesa, o kterých laik třeba ani neví, ač jsou pro něj důležité.

Ochranáři: „Ekologická hnutí prosazují názory české veřejnosti.“

Náš komentář: Touha po zdravé přírodě a úcta k ní jsou vrozeny snad všem lidem. Stejně jako touha po spravedlivé společnosti. Obě tyto touhy mají hodně společného: není snadné je uskutečnit, ale je velmi snadné jich zneužít.

V okamžiku, kdy člověk začal brát z přírody více než jen jako pouhý živočich, vznikl konflikt mezi ním a přírodou, který trvá dodnes a bude trvat, dokud člověk bude člověkem. Ekologové se pasovali na zachránce a ochránitele

přírody před „zlými“ techniky a rozhodli se mluvit za širokou veřejnost, aniž by ji informovali o svých zamýšlených postupech a jejich předpokládaných výsledcích a o odpovědnosti, kterou jsou ochotni přijmout, pokud jejich záměry nevyjdou. Pokud by chtěli postupovat korektně, pak by museli říci: naším cílem je toto a toto a chceme tohoto cíle dosáhnout tímto a tímto postupem; jednotlivé etapy a stav prostředí jsou následující: za 1 rok, za 5, 10, 20 let atd. Tyto předpoklady by samozřejmě musely být podloženy odbornými ověřitelnými argumenty, tj. takovými, jež nejsou založeny pouze na tvrzení řečníka, ale mají oporu v lidském poznání.

V lesnictví byly cíle dány společenskou objednávkou. Ta zněla, že lesy mají produkovat dřevo, ale vedle toho mají plnit i ostatní funkce. Jednoznačně bylo požadováno, aby nebyla ohrožena podstata lesa, tj. aby nemohlo dojít k zániku lesa. Není známo, že by se společenská objednávka po r. 1990 významně změnila a že by česká společnost požadovala v některých oblastech radikální přeměnu typu lesa i za cenu zničení stávajícího lesa. Naopak, lesní zákon nic takového nepřipouští, ale nepřipouští to ani zákon o ochraně přírody a krajiny. Současný stav, kdy dochází k rozpadu lesních porostů na velkých plochách NP Šumava, tedy nemá oporu ani ve společenské objednávce, ani v zákonech.

Nejsme proti národnímu parku, rozhodně však nesouhlasíme se současnou koncepcí, prosazovanou ministerstvem životního prostředí a některými ekologickými organizacemi, kvůli katastrofálním důsledkům, které tento dnes jediný oficiálně povolený a přijímaný názor na lesy Šumavy má. Jsme lesníci a díváme se na les v podstatně delším časovém horizontu, než je v běžné životní zkušenosti obvyklé: nikoli roky, ale desítky a stovky let jsou časovým měřítkem lesa. Les reaguje na zásahy pomalu a výsledky nebo následky zásahu se na lese projeví až za podstatně delší dobu, než si člověk dokáže představit.

Naším cílem je:

- živý, zdravý a trvalý les;
- les, žijící teď a zdravý i v budoucnosti;
- les, z něhož se může radovat již tato generace teď, a nikoli snad až naši potomci za desítky a stovky let.

Šumava 21, občanské sdružení

Pokud se Vám suché lesy v Národním parku Šumava nelíbí a nesouhlasíte s rozšiřováním bezzásahových zón a odumíráním dalších tisíců hektarů lesů, pište svému ministrovi životního prostředí (RNDr. Libor Ambrozek, Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 110 00 Praha 10 – Vršovice, e-mail: ministr@env.cz).

A n k e t a

Pokud jste náš leták dočetli až sem, předpokládáme, že se o záležitosti ochrany přírody a problematiku NP Šumava aktivně zajímáte a že budete ochotni odpovědět na naše anketní otázky.* Vaše odpovědi nám pomohou zjistit, jak se k šumavské problematice staví česká veřejnost, pokud má více informací. Výsledky průzkumu využijeme pro další činnost našeho sdružení, pro jednání s politiky i pro informování novinářů.

A n k e t a

- 1) Smrkové lesy ve Střední Evropě, ať původní či nepůvodní, jsou dlouhou dobu pod negativními vlivy, zejména imisí a dlouhodobých klimatických změn. Proto jejich zdravotní stav není nejlepší. Když onemocní člověk, podrobí se léčbě, aby se uzdravil nebo přežil.
Myslíte si, že o oslabený les se nemusí pečovat a že se má ponechat svému osudu?
  - Ano, příroda si poradí sama.
  - Ne, oslabenému lesu musí člověk pomoci.
- 2) Ochranaří prosazují přeměnu tzv. nepůvodních lesů na přírodní les samovolným vývojem, formou velkoplošného rozpadu a odumření těchto porostů. Přitom neřeší vážné důsledky tohoto velkoplošného rozpadu, jako jsou změny mikroklimatu, vodního režimu, degradace a eroze půdy atd. (ostatní funkce lesa).
Vadilo by Vám, kdyby lesy v I. zónách NP Šumava zůstaly zelené a byly převáděny do cílového stavu postupně, bez velkoplošného odumření porostů?
  - Ne, lesy by měly zůstat zelené v celém NP.
  - Ano, „nepůvodní“ lesy v I. zónách jsou téměř bezcenné.
- 3) Obnova lesa rychlým rozpadem mateřského porostu probíhá prostřednictvím několika stadií přechodného lesa a trvá stovky let.
Je pro Vás tato dlouhá doba obnovy lesa přijatelná?
  - Ne, nemůžeme několik příštích generací připravit o zelenou Šumavu.
  - Ano, pro vznik „nového pralesa“ musíme tuto oběť podstoupit.
- 4) Přírodní les vzniká jako potomstvo stromů rostoucích na daném stanovišti. Současné šumavské lesy označují ochranaří za nepůvodní a nevhodné porosty, které snadno podléhají kůrovci a jiným škodlivým činitelům (vítr, sníh).
Myslíte si, že nový „prales“ může samovolně vzniknout z nepůvodního, nevhodného porostu?
  - Ne, ze semen geneticky nepůvodního porostu vyroste opět nepůvodní porost.
  - Ano, věřím ochranařům.
- 5) Správa NPŠ otevřela na Březníku novou zážitkovou trasu odumřelým lesem.
Je pro Vás procházka lesem s mrtvými stromy větším zážitkem než procházka lesem zeleným a živým?
  - Ne, mrtvý les se mi nelíbí a stačí ho vidět jednou.
  - Ano, je to příjemný zážitek a těším se na další trasy suchým lesem.
- 6) Původci experimentu s nezasahováním proti kůrovci v NPŠ nikdy a nikde nezveřejnili, že výsledkem bude velkoplošné odumírání lesů. Tento stav nemá oporu v dokumentu o vyhlášení NPŠ ani v zákoně o ochraně přírody a krajiny, ani v žádném jiném právním předpisu, neboť prvořadým cílem národních parků je zachovat a zlepšit stav životního prostředí.
Myslíte si, že většina české veřejnosti tento experiment v NPŠ schvaluje?
  - Ne, nikdo se nás neptal; je to záležitost jen několika úzce specializovaných odborníků.
  - Ano, většina tento experiment podporuje.
- 7) Rozloha NPŠ činí cca 69 tis. ha. Výsledkem nezasahování proti kůrovci v prvních zónách NPŠ, ponechaných samovolnému vývoji, je dosud cca 2500 ha odumřelého lesa; tyto první zóny mají být rozšířeny na cca 24 000 ha.
Souhlasíte s rozšířením bezzásahových zón, v nichž po napadení kůrovcem tento les s největší pravděpodobností také odumře?
  - Ne, suchých lesů už je na Šumavě dost.
  - Ano, je třeba bezzásahové území rozšiřovat i za tuto cenu.

*Zaškrtněte vybrané odpovědi.

Odpovědi zašlete prosím na adresu: Šumava 21 – Jiří Štich, Lhota 78, 252 41 Dolní Břežany.
VYHRAJTE KNIHU! –Z odpovědí došlých do 30. 9. 2005 vylosujeme tři výherce, kterým zašleme knihu o Šumavě. Jména výherců budou zveřejněna na www.sumava21.cz dne 10. 10. 2005.
Děkujeme Vám za Vaše názory (Chcete-li nám sdělit více, uvítáme i Vaše dopisy a příspěvky do diskuze na naší webové stránce www.sumava21.cz).